

Οἱ φυλάττοντες τὰ φύλλα τῆς ἑφημερίδος *Πατρίδος* παρακαλοῦνται νὰ ἀναζητήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῆς 23 Αὐγούστου 1859 καὶ θὰ ἀναγνώσωσιν ἐν αὐτῷ δύο εἰδήσεις ἃς λαμβάνω τὸ ἐλεύθερον νὰ μεταγράψω ἐνταῦθα. Τούτων δὲ ἡ μὲν πρώτη ἔχει ᾧδὲ πῶς :

«Ἡ Α. Ἐξοχότης ὁ στρατάρχης δοῦξ τοῦ Σολφερίνου ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσῃ χθὲς εἰς τὴν Α. Μ. ἡρώα τινα τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, τὸν συνταγματάρχην Φουγᾶν, ὅστις, καθ' ἃ μνημονεύει ὑπόμνημά τι ὑποβληθὲν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, ὡς ἐκ θαύματος σχεδὸν ἀπεδόθη εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ δ' ἐτέρα λέγει τάδε :

«Παράφρων τις, ὁ τέταρτος τῆς ἐβδομάδος ταύτης, ἀλλὰ καὶ ὁ κινδυνωδέστατος πάντων, προσῆλθε χθὲς εἰς τὴν κλίμακα τῶν Ἀνγκτόρων ἐνδεδυμένος στολὴν ἀλλόκοτον, τὸ βλέμμα ἔχων φλογερὸν καὶ τὸν πῖλον εἰς τὰ πλάγια κεκλιμένον καὶ μετὰ πολλῆς οἰκειότητος καὶ ἀνηκούστου βαναυσότητος ἀποτεινόμενος πρὸς πάντας, ἐπεχείρησε νὰ εἰσέλθῃ ἀπαρατήρητος καὶ νὰ εἰσδύσῃ μέχρι τοῦ Αὐτοκράτορος, Κύριος οἶδε τί διανοούμενος καὶ τίνα ἔχων σκοπὸν. Μεταξὺ ἄλλων ἀσυναρτήτων λόγων διεκρίνοντο αἱ λέξεις «παλληκαρᾶς, στήλη τῆς Βανδόμης, πίστις, ὠρολόγιον τοῦ χρόνου, δέλτοι τῆς ἱστορίας.» Συλληφθεὶς ὑπὸ ἀστυνομικοῦ τινος κλητῆρος καὶ ὀδηγηθεὶς εἰς τὸ ἀστυνομικὸν τμήμα τοῦ Κεραμεικοῦ, ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ διὰ τῶν ἀπρεπῶν κρυγῶν του διαταράξας τὴν παράστασιν *Καρόλου τοῦ 5*. Μετὰ τὰς συνήθεις διατυπώσεις ἐκομίζετο εἰς τὸ σωφρονιστήριον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀγίου Μαρτίνου ὠφελήθει ἐκ τῆς συρροῆς τῶν ἀμαξῶν καὶ τῆς ἡρακλείας ῥώμης δι' ἧς εἶνε πεπροικισμένος, διέφυγε τῶν χειρῶν τοῦ φύλακος, τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς, τὸν ἔδειρε, καὶ δι' ἑνὸς ἄλματος ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ἐξηφανίσθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυκνοῦ πλήθους. Εἰς ἀνέυρεσιν τοῦ παράφρονος γίνονται ἤδη δραστήρια ἔρευναί καὶ ὡς μανθάνομεν ἐξ αὐθεντικῆς πηγῆς, ἡ ἀστυνομία εἶνε ἤδη ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ φυγάδος.»

ΑΙ ΕΝ ΟΛΥΜΠΙΑΙ: ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν Ὀλυμπίαι ἀνασκαφῶν οἱ Γερμανοὶ ἀρχαιολόγοι καὶ ἀρχιτέκτονες, ὑφ' ὧν τὴν διοίκησιν αὐταὶ ἐπιτελοῦνται, πέμπουσιν ἐκθέσεις περὶ τῆς ἐκάστοτε προόδου τῶν ἔργων εἰς Βερολίνον. Αὗται δὲ αἱ ἐκθέσεις δημοσιεύονται διὰ τῆς ἐπισήμου ἑφημερίδος *Deutscher Reichs-Anzeiger*.

Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ ἐφεστῶς ἔτος, τὸ τέταρτον ἐξ ὅτου ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι, δύο μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἑφημερίδι ἐκθέσεις,

ἡ μὲν μίχ τῆ 15/27 Δεκεμβρίου 1878, τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Γουλιέλμου Δέρπφελδ (Wilhelm Dörpfeld) παρέχουσα λόγον περὶ τῶν ἀνακαλυφθέντων κτιρίων καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἡ δὲ τῆ 23/5 Δεκεμβρίου γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ διδάκτορος κ. Ἀδόλφου Φουρτβάγγλερ (Adolf Furtwängler) καὶ ποιουμένη λόγον περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων.

Τὰς δύο ταύτας ἐκθέσεις, εὐγενῶς ἀποσταλείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ τὰς ἀνασκαφῶν διευθύνοντος διδάκτορος κ. Τρόυ (Treu), δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Α'

Μετὰ τὴν θερινὴν διακοπὴν μηνῶν τεσσάρων καὶ ἡμίσεος ἐπανελήφθησαν τῆ 4 Ὀκτωβρίου αἱ ἐργασίαι τοῦ τετάρτου ἔτους, προσληφθέντων ἐργατῶν περὶ τοὺς διακοσίους πενήκοντα.

Ἐν ᾧ κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἀπεκαλύφθη ἰδίως τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἀλτεις μετὰ τῆς ἀξιολόγου σειρᾶς τῶν παντοίων οἰκοδομῶν, ἔργον τῆς ἐφεινῆς ἀνασκαφῆς ἐθεωρήθη ἡ ἀνασκαφὴ ἰδίως τῶν νοτίων καὶ ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ ἱεροῦ τεμένους. Καὶ διὰ μὲν τῶν κατὰ τὸν νότον ἀνασκαφῶν θὰ φωτισθῶμεν περὶ τοῦ νοτίου περιορισμοῦ τῆς Ἀλτεις καὶ τῆς πομπικῆς εἰσόδου διὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς, περὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰπποδαμείας καὶ περὶ τῶν πολλῶν κτιρίων ἅτινα ἦσαν ὠκοδομημένα ἔξω τοῦ ἱεροῦ ἕλσους μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Ἀλφειοῦ. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ ζητοῦμεν τὸ ἀνατολικὸν τεῖχος τῆς Ἀλτεις, δύο ὑπὸ τοῦ Πυρρακίου μνημονευόμενας στοὰς καὶ τὸ στάδιον, νοτιοδυτικῶς δὲ τὸ Πρυτανεῖον καὶ τὸ Γυμνάσιον.

Σήμερον μετὰ ἑπτὰ ἐβδομάδων ἐπίμονον ἐργασίαν ἐλύθησαν ἤδη τινὰ τῶν προβλημάτων τούτων· πολλὰ τῶν ζητουμένων κτιρίων ἀπεκαλύφθησαν καὶ πρὸς τούτοις ἐγένοντο ἀνέλπιστά τινα εὐρήματα ἀξία λόγου.

Κυθὸς κατὰ τὰς πρώτας ἐργασίας εὗρομεν ἐν τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ μετὰ τοῦ Ἡραίου καὶ τῆς βορείας πύλης τῆς Ἀλτεις τὰ λείψανα κτιρίου ἀρχαίου, ὅπερ ἀνεγνωρίσαμεν ὡς ὄν τὸ πρυτανεῖον τῶν Ἠλείων. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Πυρρακίου τοῦτο περιελάμβανε ἐκτὸς μεγάλου ἐστιατορίου, ἐν ᾧ τοὺς τὰ Ὀλύμπια νικῶντας ἐστιῶσιν, ἱερὸν τῆς Ἑστίας, ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ ὁποίου συνειθίζον νὰ φέρωσι τὴν τέφραν εἰς τὸν μέγαν βωμὸν τοῦ Διός. Κατὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ὀλυμπίας δὲν ἔμεινεν ἀβλαβὲς καὶ τοῦτο τὸ κτίριον, ἀλλ' ὅμως ἀναγνωρίζεται ἐτι τὸ ἀρχαῖον σχέδιον, καθ' ὅσον ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦδε. Περὶ τινὰ μεγάλην αἴθουσαν ἐν τῷ μέσῳ κεῖνται διάφορα δωμάτια, ὧν ἐν περιέχει ἐτι μεγάλα τεμάχια δύο ἐπαλλήλων ψηφιδωτῶν ἐδαφῶν. Ἡ πρόσοψις τοῦ κτιρίου ἀποτελεῖται ὑπὸ σειρᾶς κιόνων τοῦ δωρίου ῥυθμοῦ, ὧν δύο σώζονται ἐτι κατὰ χώραν. Ἀνήκουσι δὲ οὗτοι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν κιονοκράνων, εἰς τοὺς ἀρίστους χρόνους τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ δεικνύουσιν ὕψος ὅλιον ἑκτακτον ἐν σχέσει πρὸς

τὴν διάμετρον οἷον ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ κτίσματι τοῦ δωρίου ῥυθμοῦ ἀπαντᾶται.

Τὸ δεύτερον μεγαλύτερον εὐρημα ἐγένετο κατὰ τὰ νότια μέρη τῆς "Αλτεως" μόνον τεσσαράκοντα βήματα μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς προσεκρούσαμε¹ εἰς τὸν νότιον περίβολον τοῦ τεμένους, ὃν τέως εἶχομεν ζητήσαι πολλῶ νοτιώτερον. Καὶ εἶνε μὲν ἡ ἀνακάλυψις αὕτη σπουδαία διὰ τὴν τοπογραφίαν τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλ' ἔτι μείζων εἶνε ἡ ἀξία αὐτῆς διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τῶν ἡμετέρων ἀνασκαφῶν καθ' ὅσον τὸ μέχρι τοῦδε κατὰ εἰκασίαν ὀρισθὲν ἐμβαδὸν τῆς "Αλτεως" ἀποδεικνύεται πράγματι μικρότερον. Νῦν δὲ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐντελής ἀποκάλυψις ἐντὸς δύο ἐτῶν τοῦ ὅλου τεμένους μετὰ τῶν πολλῶν κτιρίων του, ὑδραγωγείων, βωμῶν καὶ βάσεων.

Περίπου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νοτίου περιβόλου τῆς "Αλτεως" ἀπέναντι τῆς κυρίας προσόψεως τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς, ἀπεκαλύφθη κτίριον, ὃπερ βεβαίως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς πύλη τῆς "Αλτεως". Ἡ ἰδιάζουσα αὐτοῦ θέσις, ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ μεγάλου ἰσοπέδου ὃπερ ἐκτείνεται πρὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄψεως τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς καὶ ὃπερ ἔτι σήμερον κοσμεῖται διὰ τεσσαράκοντα καὶ πλέον βάσεων, ὑποβασταζουσῶν ἀναθήματα, καὶ βωμῶν, πείθει μάλιστα ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ πύλη αὕτη ἦν ἡ πομπικὴ εἴσοδος, δι' ἧς αἱ θεωρίαι τῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν εἰσῆρχοντα ἐν ἱερᾷ πομπῇ εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος.¹

Ἐπειδὴ δὲ ὁ δυτικὸς περίβολος τῆς "Αλτεως" ἔχων δύο μικροτέρας πύλας εἰσοδου εἶχεν ἤδη ἀποκλυφθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, πρὸς δὲ βορρᾶν τὰ φυσικὰ ὄρια τοῦ τεμένους ἀποτελοῦνται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὄρους Κρονίου, νῦν δ' εὐρέθη, καθ' ἃ εἴρηται, καὶ ὁ νότιος περίβολος μετὰ τῆς θεωρικῆς πύλης, ἔλειπεν ἤδη μόνον ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἀνατολικοῦ ὄριου τοῦ τεμένους, οὗ μέσον σημεῖον εἶνε ὁ μέγας βωμὸς τοῦ Διὸς. Ἡδὴ δὲ κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα εἶχεν εὐρεθῆ ἐνταῦθα τεῖχος, ὃπερ διὰ πολλοὺς λόγους ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ὁ ἀνατολικὸς περίβολος τῆς "Αλτεως", ἀλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ προχωρήσασαι ἀπέδειξαν ὅτι τὸ τεῖχος ἐκεῖνο μετ' ἄλλου τινὸς αὐτῷ παραλλήλου περιβόλου ἀπετέλεσε μεγάλην στοᾶν, ἣτις ἀρχομένη πρὸς τὴν μυστικὴν εἴσοδον τοῦ Σταδίου κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου ἐπὶ μήκος ἑκατὸν περίπου μέτρων κατελάμβανε σχεδὸν ὅλην τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς "Αλτεως" καὶ οὕτως ἐπέθετεν ὠραῖον ἀρχιτεκτονικὸν τέλος εἰς τὸ ὅλον τέμενος. Εἶνε δὲ αὕτη ἀναντιρρήτως ἡ αὐτὴ στοᾶ ἧς μνείαν ποιοῦνται πλὴν τοῦ Πausανίου καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καλουμένη διὰ μὲν τὰς ἐν αὐτῇ γραφὰς *Ποικίλη*, διὰ δὲ τὴν ἐπταπλῆν αὐτῆς ἀντήχησιν *Ἡχοῦς στοᾶ*.

¹ Τοιαύτη μὲν ἦτο ἡ εἰκασία τῶν διευθυνόντων τὰς ἀνασκαφὰς περὶ τῆς πύλης κατὰ τὸν Δεκέμβριον, ὅτι εὐρέθη αὕτη· ἀλλ' ἔκτοτε εὐρέθη ἡ ἀληθὴς πομπικὴ εἴσοδος, ὡς ἀνήγγειλαν ἐπιστολαὶ παρὰ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ σταλείσαι εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς σχολῆς. Περὶ ταύτης ὡς καὶ τῶν ἄλλοτε ἀπὸ τέλους Δεκεμβρίου γενομένων ἀνακαλύψεων θὰ διαλαμβάνωσιν αἱ ἀκόλουθοι ἐκθέσεις τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων, ἃς θὰ μεταφράζῃ τὸ εἶς τακτικῶς ὁ Πarnassos εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς παντελοῦς παρ' ἡμῖν ἐλλείψεως εἰδήσεων περὶ τῶν σπουδαίων ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν. Ἐπειδὴ βεβαίως οὔτε πρὸς φωτισμὸν τοῦ ὑπουργείου, οὔτε πρὸς διδασκαλίαν τοῦ κοινοῦ ἀρκουσι τὰ ὀλιγόστιχα κατὰ δεκαπενθήμερον τηλεγραφήματα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀντιπροσώπου τῆς κυβερνήσεως. Σ. Π. Α.

Ἐπὶ τριῶν καλῶς κατεργασμένων μαρμαρίνων βαθμίδων ὑψαῖντο κατὰ τὴν δυτικὴν πρὸς ὄψιν ταύτης τῆς στοᾶς ῥαδινοὶ ἰωνικοὶ κίονες περὶ τοὺς τεσσαράκοντα καὶ ἕξ, ὡραῖον ἀνέχοντες τὸ ἐπιστύλιον· δευτέρᾳ δὲ τῆς σειρᾶς κίωνων ἐχώριζε τὸ ἐσώτερον τῆς στοᾶς εἰς δύο μέρη κατὰ μῆκος. Ὁ δ' ὀπίσθιος τοῖχος ἦτο κεκλεισμένος καὶ ἔφερεν ἐν ταῖς ἀρχαίοις χρόνοις ὡς κόσμημα τὰς ἄνω εἰρημένους γραφάς.

Πρὸ δὲ τῆς στοᾶς ταύτης ἐξετείνετο ἀδιάκοπος σειρὰ παντοειδῶν ἀναθημάτων καὶ ἀνδριάντων, ὧν μόνον αἱ βάσεις σώζονται τανῶν πλεῖστοι οὖσαι τὸν ἀριθμὸν.

Τέταρτον δὲ τι μέγα οἰκοδόμημα εὐρέθη πρὸς νότον, ἕξω τῆς Ἀλτεως. εἶνε δὲ τοῦτο στοὰ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐπ' ἴσης διμερῆς, καὶ ἔχουσα πιθανῶς μῆκος ὀγδοήκοντα μέτρων. Καὶ ἕξωθεν μὲν εἶχεν αὕτη δωρίους κίονας καὶ θριγκόν, ἡ δ' ἐσωτερικὴ διακόσμησις ἦτο τοῦ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ. Ὅτε δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ κτιρίων ἦσαν ἤδη κτεστραμμένα, ἡ στοὰ αὕτη μετὰ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἴσχυτο ἔτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὄρθη, διότι ἀμφότερα ταῦτα τὰ κτίρια ἀπεπέλασαν τὴν βορείαν καὶ νοτίαν πλευρὰν τοῦ ἤδη πολλαχῶς μνημονευθέντος βυζαντιτικοῦ τετραγώνου ἐρύματος, οὗτινος αἱ λοιπαὶ δύο πλευραὶ, ἡ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ, ἐκτίσθησαν διὰ τῶν ἐρείπιων τῶν ἄλλων ὀλυμπικῶν κτισμάτων. Ἐν δ' ἐπιγενεστέροις χρόνοις, καὶ δὴ μικρὸν πρὸ τῆς μεγάλης ἐπικλύσεως καὶ δι' ἄρμου κατακαλύψεως τῆς Ἀλτεως, κατέπεσε καὶ ἡ νοτιὰ αὕτη στοὰ ἴσως κατόπιν σεισμοῦ τινος· διὰ τοῦτο δ' εὐρίσκομεν τὰ τύμπανα τῶν κίωνων, τὰ ἐπίκρανα καὶ τὰ ἐπιστύλια ἔτι καὶ σήμερον ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἀκριβῶς ὡς ἔπεσον πρὸ αἰῶνων.

Ἐκτὸς δὲ τῶν τεσσάρων τούτων ἀξίων λόγου κτιρίων αἱ ἐφετειναὶ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν μέγα πλῆθος ἀρχιτεκτονικῶν τεμαχίων, σπουδαίων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἰδίως πλουσία ὑπῆρξεν ἡ ἀποκομιδὴ ἐκ τοῦ ἄνω εἰρημένου βυζαντιακοῦ τειχίσματος, ἐνθα εὗρομεν τεμάχια ἐνὸς ἰωνικοῦ καὶ τεσσάρων δωρίων οἰκοδομημάτων. Ἐν ταῖς δωρίοις δ' εὗρηνται ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα διατηροῦντα ἄριστα, καὶ ὅσον σπανίως ἄλλα μέχρι τοῦδε, τὴν ἀρχαίαν διὰ χρωμάτων διακόσμησιν.

Ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἀρχιτεκτονικῶν εὐρημάτων ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶνε ἡ ἀποκάλυψις κορινθιακῶν ἐπικράνων ἐκ κίωνων μόνον κατὰ τὸ ἤμισυ γεγλυμμένων. Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶνε κατεργασμένα, μικρὸν μετὰ τὸ 338 π. Χ., καὶ διὰ τὴν αὐστηρὰν αὐτῶν τέχνην κατατάσσονται τὰ κιονόκρανα ταῦτα εἰς τὰ πολυτιμότερα λείψανα τοῦ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ καθ' ὅλου.

B'

Τῶν ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐκθέσει ἀναφερομένων ἀρχιτεκτονικῶν εὐρημάτων ἐπιεικῶς ἀντάξια εἶνε τὰ ἀρχαιολογικά. Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ὧν παροῦσά

ζονται ἀρχαϊκὰ ἔργα τῆς ἐλληνικῆς γλυπτικῆς ἐν μεγάλῳ πλήθει, δεικνύοντα ὅτι οὐ μόνον ἐπεφυλάσσετο ἡμῖν ἡ διάσωσις τῶν ἀετωμάτων καὶ μετοπῶν τοῦ νεοῦ τοῦ Διός, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ γλυπτικός διάκοσμος ἄλλων τινῶν μικροτέρων κτιρίων τῆς Ὀλυμπίας δὲν ἀπωλέσθη τελείως.

Ἀρχόμενος δὲ τοῦ ἀκριβεστέρου λόγου περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου πορίσματος τῶν ἀνασκαφῶν, ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὴν κατάρριψιν τοῦ τείχους τοῦ περιβάλλοντος πρὸς δυσμὰς τὸ βυζαντιακὸν ἔργον ἀνεφάνησαν πολλὰ ἀποσπάσματα ἀρχαϊκῶν ἀναγλύφων, δυστυχῶς οὐχὶ ἐκ μαρμάρου, ἀλλ' ἐξ ἑλαφροῦ τιτανολίθου, ἐφ' οὗ διατηροῦνται μὲν κατὰ μέρος τὰ χρώματα ἀριστα, ἀλλ' ὅστις ἀποθρύπτεται λίαν εὐκόλως. Τὸν αὐτὸν δὲ λίθον εὐρίσκομεν ἐν χρήσει καὶ ἐν πολλοῖς τῶν παλαιοτάτων οἰκοδομῶν τῆς Ἄλτεις, ἀντικαθίστη δὲ οὗτος τὸ μάρμαρον ἐν τῇ πτωχοτάτῃ περὶ χρησίμους λίθους χώρα ἐν τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἡ μεταφορὰ τοῦ μαρμάρου ἐκ τῆς ξένης ἦτο ἔτι λίαν πολυδάπανος.

Εἶνε δὲ ταῦτα ἐξ μὲν μεγκλείτερα καὶ καλῆτερον διατηρημένα καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν μέρει λίαν παραμεμορφωμένα κομμάτια. Σχεδὸν δ' ἐπὶ πάντων διακρίνονται πολεμισταί, ὅτε μὲν ἀγωνιζόμενοι ἐν βίαιοτάτῃ κινήσει, ὅτε δὲ κλίνοντες ἐπὶ γόνυ ἢ κείμενοι. Τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον ἀνάγλυφον παριστάνει πολεμιστὴν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνδρομήκουσ μεγέθους, ὅστις ἔπεσεν ἐπὶ γόνυ πληγείσ δόρατι τὴν πλευράν. Καὶ τὸ μὲν ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἀνακλάται, ἀναγκαζόμενον ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ὄπλου, τὴν δὲ κεφαλὴν κατακλίνει ἐπὶ τὸ στῆθος καὶ μόλις ἔτι μηχανικῶς κρατεῖ τὴν μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ προσπαθῶν ματαίως διὰ τῆς δεξιᾶς νάπακρούσῃ τὸν πολέμιον. — Καλῶς δὲ διασώζεται καὶ ἡ κεφαλὴ ἀνδρὸς τετανωμένου μὲν, μὴ φέροντος δὲ κράνος, διακρινομένη διὰ τὰ ἀριστα σωζόμενα χρώματα. Ἦσαν δὲ πάντα, κόμη, χεῖλη, ὀφθαλμοί, ὀφρύες βεβαρμένα ἐρυθρὰ καὶ μόνον αἱ σάρκες ἦσαν ἄχροι, τὸ δ' ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου ἦτο πανταχοῦ οὐρανόχρουν. — Ἐπειτα δὲ καθίσταται δυνατὴ καὶ ἡ συγκόλλησις ἢ τοῦλάχιστον ἢ ἐκ τῶν λειψάνων συμπλήρωσις συστάδων ὀλοκλήρων ἐκ δύο ἢ τριῶν ἀνδρῶν.

Πάντα δὲ τὰνάγλυφα παρέχουσι σύνθεσιν σπανίαν κατὰ τὴν ζωηρότητα ἢ δ' ἐρμηνεία τῆς παρεστάσεως δὲν φαίνεται δυστυχῶς δυνατὴ, τὸ γε νῦν ἔχον, διακρίνονται δὲ μόνον σώματα γυμνὰ καὶ ἐνοπλα ἀνευ τινῶν ὀρισμένων γνωρισμάτων. Σπουδαιότερον δὲ εἶνε τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀρχικῆς χρήσεως τῶν ὡς τὸ πλεῖστον λίαν ἐκτύπων ἀναγλύφων τούτων. Ποικίλοι λόγοι, πρὸ πάντων δὲ μεγάλα διαφοραὶ ἐν ταῖς ἀναλογίαις πολλῶν εἰκόνων ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς συνθέσεως αὐτῶν, ὑποδεικνύουσιν ἔργον προωρισμένον εἰς πλήρωσιν μικροῦ ἀετώματος· ἀλλὰ τὰ περισωθέντα λείψανα εἶνε πολλῶν πλείω ἢ ὅσα ἐχρειάζοντο πρὸς τοιοῦτό τι καὶ ἀναγκαζόμεθα πλὴν τοῦ ἀετώματος νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ζωφόρον περιθέουσαν τὸ αὐτὸ κτίριον. Πράγματι δ' εὐρέ-

Θησαν ἐν τῷ προμνημονευθέντι βυζαντικῷ τειχίσματι τὰ λείψανα τοῦ ζητουμένου κτιρίου καὶ δὴ δωρίου ῥυθμοῦ, παρέχοντα ἐν τε τῷ ἀετώματι καὶ τῇ ζωφόρῳ χῶρον ἰκανὸν εἰς ἐνθεσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐκτύπων ἀναγλύφων, μεθ' ὧν δύνανται νὰ σχετισθῶσι διὰ πολλοὺς λόγους.

Ἡ δ' ἐργασία τῶν γλυπτικῶν τούτων ἔργων δύναται διὰ βραχείων νὰ παραβληθῆ μάλιστα πρὸς τὴν τῶν ἐξ Αἰγίνης ἀγαλμάτων. Καὶ τὰ μὲν σώματα εἶνε ἐξαιρέτως κατειργασμένα ὡς ἐκείνων, ἐν δὲ ταῖς κεφαλαῖς γίνεται μὲν ἐπαισιβητὴ ἢ ἐνέργεια τοῦ μαλακοῦ λίθου, καθιστῶντος ἀδύνατον τὴν ἀκριβῆ ἐπεξεργασίαν τῶν καθ' ἕκαστα, ἰδίως ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε καθ' ὅλου ὁ τύπος συμφώνει πρὸς τὸν τῶν αἰγινητικῶν ἔργων.

Οὐχ ἥττον ἀξία λόγου εἶνε διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης τὰ εὐρήματα χαλκῶν ἔργων. Οὕτω δὴ εὐρίσκομεν πρῶτον τὴν ἔτι ὑπὸ ἀσιατικῆς ἐπενεργείας κατεχομένην τέχνην τοῦ ἐσθόμου ἢ τοῦλάχιστον τοῦ ἕκτου αἰῶνος π. Χ. ἐν παρχδόξῳ τινὶ ἔργῳ, παριστῶντι τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἀνδρὸς γενειῶντος, ὅστις ὀπισθεν ἦτο προσκεκολλημένος εἰς τι ἀγγεῖον δι' ἐνὸς δακτυλίου καὶ δύο μεγάλων πτερύγων. Τό τε πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἡ κόμη ὑπομιμνήσκουσιν ἐντελῶς ἀσσυριακοὺς τύπους, τὸ δὲ τεχνουργημα τοῦτο στερεῖται ἐλληνικῆς ιδέας καὶ χρησιμεύει ἄλλως ὡς ἀξίον λόγου παράδειγμα τῆς πικναρχίας διακοσμητικῆς χρήσεως τῶν τοιούτων ἡμιτόμων ζωδίων.

Τὴν ἀρχαϊκὴν ἐργασίαν τῶν χυτῶν χαλκουργημάτων παριστάνει τὸ ἀξιόλογον ἀναθηματικὸν ἀγαλμάτιον ἀνδρὸς γενειῶντος φέροντος θώρακα, ὅστις, φαίνεται, ἐκράτει ἀσπίδα καὶ δόρυ ἐν ταῖς αὐστηρῶς καὶ συμμετρικῶς προτεταμέναις χερσὶ.

Τῆς τελευταίας ἀρχαϊκῆς τέχνης, περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου αἰῶνος, δεῖγμα παρέχει ἡ λαμπρὰ ἐπ' ἐσχάτων μόλις εὐρεθεῖσα κεφαλὴ τοῦ Διὸς ἐξ ὀπτῆς γῆς, φέρουσα ἔχνη χρωμάτων καὶ ἔχουσα μέγεθος τὸ κατὰ φύσιν καὶ πλέον ἔτι. Καὶ διατηρεῖται μὲν ἔτι ἐν τῷ εἰδωλίῳ τούτῳ ὁ δωρικός τύπος, ἀλλὰ ὑπερακοντίζει τὴν ἀρχαιοτρόπον καὶ ἀποφεύγουσαν πάσαν ἀκρίβειαν περὶ τὰς σάρκας παράστασιν τοῦ ἄνω εἰρημένου ἀγαλματίου, ὑπερβάλλει δὲ πολλῶν καὶ αὐτὴν τὴν ὠρσίαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εὐρεθεῖσαν χαλκῆν κεφαλὴν καὶ ἀποκτᾷ λεπτὴν τινὰ ἔκφρασιν προσεγγίζουσαν ἤδη εἰς τὰ ἀττικὰ ἔργα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου. Καὶ ἄνω μὲν τοῦ μετώπου ἐπικάθηται ἔτι, ὡς καὶ ἐν τῇ χαλκῇ κεφαλῇ τῇ πέρυσιν εὐρεθείσῃ, τριπλῆ σειρὰ τεχνητῶν βοστρύχων, ἀλλ' ὀπισθεν ὅμως περισυνάγεται ἡ κόμη εἰς ἓνα ἀπλοῦν στρογγύλον κρόδυλον οὐδ' εἶνε καθειμένη μακρὰ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔργῳ.

Τὰ τελευταῖον μνημονευθέντα εὐρήματα ἐν συνόλῳ εἶνε πάντως τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ παράσχωσιν ιδέαν ζωηρὰν περὶ τῆς ἀρχαϊκῆς δωρικῆς τέχνης τῆς Πελοποννήσου, εἰς ἣν ἀνάγονται ἀναμφιβόλως.

Περὶ δὲ τῆς ἐξαιρέτου ἐργασίας τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἔκτος τῆς Ὀλυμπίας ἀγνώστων μεγάλων ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰδωλίων τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἐλάδομεν

νέαν ἀπόδειξιν ἀνευρόντες τὸ κάτω μέρος συμπλέγματός τινος, ἀνήκοντος ἤδη εἰς τὴν ἐλευθέραν τέχνην, παριστῶντος δὲ Σιλκινὸν ἔχοντα ἵππου ὀπλάς, δεξίς ἐκράτει, ὡς φαίνεται, Νύμφην. Ταύτης δὲ σώζεται μόνον τὸ ἔνδυμα, ἐζωγραφισμένον πλουσίως διὰ πολλῶν κεντημάτων.

Εἰς δὲ τοὺς μεγάλους θησαυροὺς τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν, εἰς τὰ ἀγάλματα τῶν ἀετωμάτων τοῦ νοῦ τοῦ Διός, προστίθενται πάντοτε νέα κομμάτια συμπληροῦντα τὰ πρῶτον εὑρεθέντα· οὕτως ἀπεκαλύφθη τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος τῆς Διὸς ἀετῆρος ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος καὶ κεφαλὴ τις καὶ πολλὰ τεμάχια ἵππων ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ.

Ἐκτός δὲ τῶν μεγάλων εὐρημάτων τῶν ἐχόντων σημασίαν καὶ ἀξίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης μένουσι καὶ τὰ πολλὰ καθ' ἑκάστην ἐν μεγάλῳ πλήθει εὑρισκόμενα μικρότερα ἀντικείμενα, ἅτινα καθ' ἑαυτὰ δὲν ἔχουσιν ἰδίαν ἀξίαν. Εἰς τὸν μακρὸν εὑρισκόμενον δὲν παρέχουσι ταῦτα μέγα διάφορον καὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν σχέσιν οἷαν τὰ καθαρῶς τοπογραφικὰ εὐρήματα πρὸς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἡ δὲ ἀξία αὐτῶν εἶνε κυρίως αὕτη ὅτι παρέχουσι ἡμῖν τὴν εἰδικὴν φυσιογνωμίαν τῆς ἀρχαίας Ἀλτεις μετὰ τῶν χαλκῶν αὐτῆς σκευῶν, τῶν τριπόδων, τῶν λεκανῶν, τῶν ἀφιερωμένων ὄπλων, τῶν ζωδίων κτλ. Ἀρκεῖτω λοιπὸν ἡ σημείωσις ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἐπτὰ ἐβδομάδας κυζήθησαν οἱ κατὰλογοὶ τῶν μὲν μικρῶν χαλκουργημάτων κατὰ 500 ἀριθμοὺς (ἐν οἷς π. χ. πάλιν νέαι ἀξιόλογοι κεφαλαὶ γρυπῶν, τεμάχια ἀρχαϊκῶν ἐσφυρηλατημένων ἀναγλύφων), τῶν δὲ νομισμάτων κατὰ 300 ἀριθμοὺς καὶ πλέον καὶ τῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς κεχρωματισμένων εἰδωλίων (ὡς τὸ πλεῖστον ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων) κατὰ 400 περίπου.

Τέλος δὲ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίοδον εὑρέθησαν καὶ ἐπιγραφαὶ ἐκτάκτως πολλαὶ καὶ καλαί. Ἐν ταύταις εἶνε τέσσαρες μεγάλαι, καὶ περ μὴ σωζόμεναι ἐντελῶς, ἀρχαϊκαὶ ἐπὶ χαλκοῦ, ἀξίαι λόγου διὰ τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν διάλεκτον. Τῶν δ' ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῶν ἐξέχουσιν αἱ φέρουσαι τὰ ὀνόματα διαφόρων τεχνιτῶν τοῦ ἀργείου ἐργαστηρίου. Ἡ δὲ βᾶσις ἐφ' ἧς σώζεται τὸ ὄνομα τοῦ Δαιδάλου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πατροκλέους εἶνε καὶ διὰ τοῦτο περίεργος, ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεστράφη καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶθρον ἄλλου ἀγάλματος. Ἄλλο δὲ τι βᾶθρον, ἐφ' οὗ εὑρίσκομεν τὰ ὀνόματα Ἀθανοδώρου καὶ Ἀσωπιδώρου, εἶνε ἀσπαστὸν συμπλήρωμα τῶν πολλῶν ἤδη πρότερον ἀνακαλυφθέντων λίθων, αἵτινες πάντες ὁμοῦ ἀνεῖχον ἀγνωστον ἡμῖν μέγα ἀνάθημα Πραξιτέλους τινός, δι' ὃ εἰργάσθησαν τέσσαρες ὁμοῦ τεχνῖται.»

Σ. Π. Α.